

57. A. S. Puşkin'in 'Bronz Atlı' ve N. A. Nekrasov'un 'Hava Hakkında' adlı poemalarında Peterburg imgesi

Tuğba GÜNÖR¹

APA: Günör, T. (2021). A.S. Puşkin'in 'Bronz Atlı' ve N. A. Nekrasov'un 'Hava Hakkında' adlı poemalarında Peterburg imgesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (22), 894-904. DOI: 10.29000/rumelide.897263.

Öz

Rusya tarihi açısından hem siyasi hem de sosyal anlamda çok önemli bir yere sahip olan Peterburg şehri, ismini aldığı I. Petro tarafından yoktan var edilmiş ve kurulduğu ilk günden itibaren Rus sosyetesinin ve siyasetinin merkezini oluşturmuştur. Peterburg, şehir imgesi edebiyatta geç dönemlerde kullanılmış olsa da Rus yazın hayatında bu şehir ilk kuruluşundan beri varlığını hissettirmeyi başarır. Özellikle tam bir Peterburg hayranı olan, Rus edebiyatının temel taşlarından birini oluşturan Aleksandr Sergeyeviç Puşkin için bu şehir büyük bir önem arz eder. Ünlü şair birçok eserinde bu şehirden uzun uzadıya söz eder. Peterburg şehrini eserlerine konu edinen bir diğer isim ise yazınsal geçmişi Puşkin'in öldüğü döneme denk gelen ve Rus edebiyatında varoluşuyla en az Puşkin kadar ses getirmeyi başaran, gençlik yıllarında Puşkin şiirleriyle büyüyen ve edebi yaşamı boyunca kaleme aldığı eserlerin birçoğunda ondan esinlenen Nikolay Alekseyeviç Nekrasov'dur. Puşkin ve Nekrasov, soylu olmalarına rağmen farklı sosyal ve ekonomik şartlar altında büyümüşlerdir. Bu özellikleri de onları birbirinden ayırır. Her ikisinin de baktıkları noktalar aynı ancak bakış açıları çok farklıdır. Bu çalışmada hedeflenen Puşkin'in 'Bronz Atlı' ve Nekrasov'un 'Hava Hakkında' poemalarında gözler önüne serilen Peterburg imgesini inceleyerek Puşkin ve Nekrasov'un arasındaki bu bakış açısı farkını ortaya koymaktır.

Anahtar kelimeler: Edebiyat, Puşkin, Nekrasov, şiir, 'Hava Hakkında', 'Bronz Atlı'

The Peterburg Image in the Poems of A. S. Pushkin's 'The Bronze Horseman' and N. A. Nekrasov's 'About the Whether'

Abstract

The city of Peterburg where has a important political and social skills of Russian history, was built by Peter the Great, and become a center of Russian politics and high society. Peterburg has a important city image in Russian literature from the beginning. Aleksander Sergeevich Pushkin, who is a big fan of Peterburg, is a basis of Russian literature and the city of Peterburg has a important place in Pushkin's thought. Pushkins made a several referance to Peterburg in his works. Another poet who made a referance to Peterburg in his works is Nikolay Alexeyevich Nekrasov. Nekrasov is a very important person in Russian literature like Pushkin and he grew up with Pushkin's poems and also he was influanaced by him. Although Pushkin and Nekrasov was noble, they grew up different social and economical circumstances. These features disconnects them. They have same points but different perspectives. In this study we aim to determine this different perspectives of Pushkin and Nekrasov by examine the Peterburg image in the poems of "The Bronze Horseman" and "About the Whether".

¹ Dr. Arş. Gör., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü (Tekirdağ, Türkiye), tugbakaragozlu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3259-3141 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 06.12.2020-kabul tarihi: 20.03.2021; DOI: 10.29000/rumelide.897263]

Keywords: Literature, Pushkin, Nekrasov, poem, 'The Bronze Horseman', 'About the Whether'

Giriş

Rus şiir sanatının ilahı olarak adlandırılan Aleksandr Sergeyeviç Puşkin, 1799 yılında Moskova'da dünyaya gelir ve 1837 yılında Peterburg'da Fransız George Charles d'Anthès'le girdiği düello sonucu hayatını kaybeder. Kısacık yaşamına yüzlerce eser sığdırmayı başaran Puşkin, gerek çağdaşlarına gerekse de kendinden sonraki kuşaklara esin kaynağı olmuş, adını tüm dünyaya altın harflerle yazdırmış en tanınmış Rus şairidir.

1821 yılında Ukrayna'da dünyaya gelen ve 1877 yılında Peterburg'da hayata gözlerini kapayan Nikolay Alekseyeviç Nekrasov, daha 12 yaşındayken Puşkin'in halkı ayaklanmaya teşvik ettiği gerekçesiyle yasaklanan ve sürgün edilmesine sebep olan 'Özgürlük' (Volnost, 1817) kasidesi ve başyapıtı sayılan poeması 'Yevgeni Onegin'i (1823-1831) okumaya başlamasıyla bu büyük ulusal şairle tanışır. Bu şiirlerin etkisiyle de şair olma kararı verir. (Yakuşin, 2012: 14-15)

Nekrasov, Puşkin gibi soylu bir aileden gelmiş olmasına rağmen, ondan en büyük farkı babasının askerlik vazifesi nedeniyle bulunduğu yerlerde halk ile iç içe büyümesidir. Bu nedenle sanatçı, Rusya'yı Rusya yapan alt sınıfı çok yakından tanıma fırsatı bulur. Köle evlerinde, köle çocuklarıyla oynadığı oyunlar, Rusya'nın uçsuz bucaksız bozkırları, kara kışı, çamurlu yolları vb. onda Puşkin'den daha farklı bir etki yaratır. İçlerinde büyüdüğü halka erken yaşta ulaşması da bu nedenle Puşkin'den daha hızlı olur.

Devrimci, eleştirmen ve yazar A. V. Lunaçarskiy (1875- 1933) de 1921 yılında kaleme aldığı '*Puşkin ve Nekrasov*' (Puşkin i Nekrasov) adlı çalışmasında, Puşkin'i üst sınıfın, Nekrasov'u ise halkın sanatçısı olarak görür ve '*Puşkin sizin şairiniz, Nekrasov ise bizim şairimizdir*' der (Lunaçarskiy, 1963: 28). Nekrasov'u bu denli halk kahramanı yapan özellik, eserlerinde her zaman halkın sorunlarını dile getirmesidir. Elbette ki, Puşkin'in sanatsal dehası hiçbir zaman tartışılmayacak kadar üst düzeydedir. Şiirlerindeki yapısal ve sanatsal uyum, ilham perisini bile kısındıracak kadar güçlüdür. Ancak Puşkin, Nekrasov kadar Rus halkına gerçek anlamda yaklaşmayı başaramamıştır. Puşkin adeta bir pencereden bakıp Rus insanını gözlemlerken, Nekrasov tam da Puşkin'in pencereden gözlemediği Rus halkı olmayı başarır. Bu da her iki büyük şairin çocukluk dönemlerindeki tecrübelerinden kaynaklanmaktadır. Nekrasov Rus halkının içine doğarken, Puşkin asilzadelere özgü bir yaşam sürmüştür. Fransızca konuşulan bir evde, özel eğitilmiş Fransız öğretmenlerle büyümüş, ana dilini ise nerdeyse altı yaşında büyükannesi Maria Alekseyevna Ganibal'dan ve dadısı Arina Rodionovna'dan öğrenmiş, Rusça'nın güzelliğiyle onlardan dinlediği halk masallarıyla tanışmış, Rus insanının yaşam şekli, düşünce yapısını da bu masallardan öğrenmiştir. (Lahotski, 1964: 8) Nekrasov ve Puşkin arasındaki hangisi halka daha yakın tartışması edebiyat dünyası ve okurları arasında süre gitse de Nekrasov için Puşkin bir önderdir.

İki büyük şairin eserlerine bakıldığında, ideolojilerin ve bakış açılarının bazı noktalarda farklılık göstermesine rağmen birbirlerine yakın olduğu dikkat çeker. Bu durumu en net şekilde de eserlerindeki 'Peterburg' imgesi gözler önüne serer. Her iki şairde de Peterburg bir şehir imgesi olmanın dışında adeta sanatlarının temelini oluşturan bir ana kolondur. Puşkin de Nekrasov da Peterbug'ta yaşadıkları yaşamı, burada gözlemledikleri olayları, kişileri, sokakları hatta duvarları, anıtları vs. her bir ayrıntısını eserlerine konu etmiş, ilmek ilmek Peterburg'u işlemiştir. Puşkin genel olarak Peterburg'un görkemli, ıslık ıslık rahat ve huzur içerisinde eğlenceyle geçen yönlerini eserlerinde

gözler önüne sererken, Nekrasov Peterburg'un arka sokaklarında yaşayan aç, hasta, deli gibi çalışmak zorunda kalan mutsuz insanları ve rutubetli, pis ve karanlık Peterburg'un hikayesini kaleme almıştır. Ancak Puşkin değişmeye ve gitgide diktatörleşmeye başlayan Çarlık hükümetine karşı tutumu, çağdaş dünyaya olan ilgi ve alakasıyla bir sanatçı olarak tepki gösterir ve sanatçının çizgisi bu şekilde değişerek, sıradan insana ve sıradan konulara daha yalın bir Rusçayla yaklaşmaya başlar. Bu sadeleşme, Peterburg imgesini de etkiler. Ünlü şair de Peterburg'un arka sokaklarına dalar. Başkent'te yaşayan düşük dereceli bir memurun sonu hüsrarla biten aşkını anlattığı 'Bronz Atlı' (Medny vsadnik, 1833) adlı başyapıtıyla Nekrasov'un Peterburg'uyla yolları kesişir. Nekrasov'un şiirlerine bakıldığında ise Peterburg'un günlük yaşamını, sıradan insanını, yaşam mücadelesini anlattığı çok fazla eser karşımıza çıkacaktır. Ancak sanatçının en net şekilde şehir imgesini anlattığı eseri 'Hava Hakkında' (O pogode, 1864) adlı poemasıdır. Her iki eserde de paralel olarak Peterburg insanının acizliği, değersizliği kısacası acımasız bir şehrin insanları içine çekip yok etmesi anlatılır. Eserlerin gerçek kahramanı Peterburg'tur. Adeta Tanrının kullarının kaderlerini çizdiği gibi o da insanların sosyal statülerine göre bir çark kurmuş, kimini yüceltirken, kimini bu çarkın içinde öğütmüştür.

Peterburg şehir imgesi

Peterburg şehrinin temeli, 1703 yılında bataklıklardan oluşan bölgeye I. Petro'nun emriyle kurulan bir kaleye dayanır. Daha sonrasında bu şehir, Avrupa mimarisinin etkisiyle bataklıklar tek tek kurutulmuş bir şehir haline getirilmiştir. Yoktan var edilen bu şehir, tüm ülkenin gözbebeği, Avrupa'ya açılan penceresi olmuş, çarlık Rusya'sının gücünün ve gelişiminin simgesini oluşturmuştur. (Çetin, 2015: 31) 1712 yılında başkent olunca da bu görkemli şehrin ilk ikamet edenleri Rus hükümeti ve hükümete yakın üst sınıf mensupları ve onların hizmetkarları olur. Yıllar geçtikçe de şehir gitgide değişmeye farklı sınıflardan insanlara da ev sahipliği yapmaya başlar.

İşte Puşkin de bu gösterişli şehirde, çok önemli bir ailenin ferdi olarak sosyetenin tam ortasına doğar. Rus sosyete yaşamı o dönemler dünyaya adını duyuracak kadar görkemlidir. Gösterişli balo salonları, sabahlara kadar süren eğlenceler, güzel kadınlar, kaçamak ilişkiler dönemin Peterburg'unun panoramasıdır. Şair bu panoramayı 'Yevgeni Onegin' (1833) adlı poemasında kahramanı Yevgeni'nin yaşamıyla anlatır. Şair gibi kahramanı da gençlik yıllarında Peterburg'un büyümesine kapılmıştır. Bu poemasında Puşkin, Yevgeni'nin ağzından Peterburg'a '*Büyüleyici diyar!*' (Puşkin, 1823: 12), diye seslenir. Ancak bu '*büyüleyici diyar*' yıllar ilerledikçe şairin gözünde değer kaybetmeye başlayacaktır. Parlak, renkli ışıklar, gri ve karanlığa yavaş yavaş dönüşmektedir. Puşkin, Yevgeni Onegin'in ilk bölümünde daha okuruna kahramanı yeni tanıtırırken içinde yaşadığı bu değişimi de açıkça dile getirir:

*Onegin, benim iyi kalpli dostum,
Neva'nın kıyılarında doğdu,
Belki sizin de doğduğunuz
Veya parladığımız bu yerde okurum;
Orada vaktiyle bende gezdim
Fakat kuzey benim için zararlı. (Puşkin, 1823: 6)*

Şaire doğup büyüdüğü bu toprakların artık zararlı gelmesinin altında, Çar'ın bizzat kendisi tarafından Puşkin'i halkı ayaklanmaya davet ettiği gerekçesiyle uyguladığı sansür ve şairi korkutmak ve bir daha halkı düşünmeye ve hakkını savunmaya itecek eserler yazmasını engel olmak için kendi çiftliğine, Mihaylovskaya'ya sürgün edilişi yatmaktadır. Şair Mihaylovskaya'dayken çiftliğinde dolaşır, köylülerle

sohbet eder, onların sorunlarını ve yaşam şekillerini görür. İşte bu, şair için bir uyanıştır. 1824 yılında kardeşine yazdığı mektupta 'Peterburg'un gürültüsünden' uzak olduğu için mutlu olduğunu uzun uzun anlatır (Lahoctski, 1964: 64). Aslında olgunluk dönemindeki ünlü şair için bu sürgün dönüm noktasıdır. 1828 yılında kaleme aldığı ve ilk mısralarla aynı adı taşıyan şiirinde Peterburg'a şu şekilde seslenir 'Görkemli şehir, zavallı şehir' (Puşkin, 1956: 226).

Puşkin Peterburg'tan uzaklaşıp, oradaki yaşamlara acımaya başladığında daha Nekrasov 7 yaşlarında, babasının kölelerinin çocuklarıyla Peterburg'tan çok uzaklarda ormanda oyun oynamaktadır. Büyüyüp edebiyata ilgi duymaya başladıkça Peterburg'u görme ve orada yaşama merakı uyanır. Nekrasov, başta Puşkin olmak üzere birçok romantik şairin ve öykücünün kaleminden çıkan gösterişli Peterburg'a daha görmeden âşık olur. Ancak bu şehirle karşılaşmaları büyük bir hüsrandır. Sanatçı hayal kırıklığını otobiyografik eseri 'Tihon Trostnikov'un Yaşamı ve Maceraları'nda (Jizn i pohojdeniya Tihona Trostnikova, 1843-1848) şu şekilde dile getirir:

Bana mutluluk sadece oralarda yaşanabilirmiş gibi gelen senin muazzam evlerini, pencerelerinden değerli kumaşların, gümüş ve ışıldayan taşların gözüme çarptığı güzel dükkânlarını, sadece memnun yüzler gördüğüm tiyatrolarını, balolarını ve her türlü kalabalığını ilk gördüğümde sana âşık oldum. (...) Peterburg'da olduğum için çocuklar gibi seviniyorum. Fakat birkaç yıl geçtikten sonra öğrendim ki, bana ilk başta sadece kadife ve altın, değerli heykeller ve resimlerden oluşuyormuş gibi gelen bu görkemli ve kocaman evlerin, peynir ve hainlik kokan, havanın rutubetli ve hastalıklı olduğu çiplak tahtadan, yarı çürümüş samanın üzerinde çamur içindeki, fakirleri ayaza ve açlığa, mutsuzluğa ve suça sürükleyen tavan arası ve bodrumları var. Ve öğrendim ki, daha talihsizler de var. Bu tavan araları ve bodrum katlarında bile yerleri olmayan. (...) (Nekrasov, 2012: 102).

Şair yine aynı eserinde Peterburg'a, Puşkin gibi 'Zavallı' demek yerine, gösterişle insanları içine çeken 'Aldatıcı Peterburg' diye haykırır. (Nekrasov, 2012: 102). Onun için Peterburg karanlık, soğuk, gürültülü, hastalıklı, aldatıcı ve fakirlere ait bir barınaktır. Peterburg, Puşkin'in öne çıkardığı rengârenk ışıklarıyla ağını süslemiş zehirli bir örümcektir. Avını ağına takar ve onu çekebildiği kadar dibe çeker. Nekrasov'un Peterburg eserlerine bakıldığında kahramanlarının, Peterburg'un acımasız çarkında öğütülen zavallı insanlar olduğunu görürüz. Onun Peterburg'u 'uğursuz'dur. Ne şaire ne de başkasına mutluluk getirmiştir. 'Hava Hakkında' ve 'Bronz Atlı' adlı eserlerinde de tam olarak aynı şeyleri yaşayan kahramanlar karşımıza çıkar. Puşkin ve Nekrasov'un yolları, aralarında dönem farkı olmuş olsa da böylelikle kesilmiş olur.

Ünlü sembolist şair Valeriy Yakovleviç Bryusov (1873-1924), 1924 yılında kaleme aldığı incelemesi 'Şehir Şairi Olarak N. A. Nekrasov'da (N.A.Nekrasov kak poet goroda) Peterburg imgesi açısından Nekrasov'u Puşkin'in devamcısı olarak adlandırır ve 'Nekrasov, şiirlerinde kendi çağdaş Peterburg imgesini betimleyerek, gündelik yaşamda görmeye alıştığı sahne ve kişileri resmederek, Peterburg'un parlak ve karanlık taraflarını tasvir ederek, şehre cömertçe vefasını ödedi. Bunu bir fotoğrafçı gibi yapmadı, (...) ama bu çağdaş şehirle aynı hayatı yaşayan ve onun tüyler ürpertici, büyük manyetik cazibesinin bilincinde olan, kentli bir ressam gibi yaptı. Puşkin'den sonra Dostoyevskiy ve Nekrasov korkmadan, bir önceki 'romantik' kuşağa 'şiirsel değilmiş' gibi gözükene sanatsal yaratıya dönüştürmeyi başaran ilk şehir şairlerimizdir' (Bryusov, 2014: 155) diye açıklar. Bryusov'un dediği gibi Nekrasov, şehir imgesinde Puşkin'i devam ettiren ilk şairdir.

Puşkin'in 1833 yılında kaleme aldığı, dünyaca ünlenen poeması 'Bronz Atlı'nın orijinal ismi '*Bronz Atlı: Peterburg Öyküsü*'dür (Medny vsadnik: Peterburgskaya povest). Şair, bu eserinde Peterburg'da 1824 yılında gerçekleşen su baskınında sevdiği kadını yitiren bir adamın hikâyesini anlatır. Eser 'Giriş', 'Birinci' ve 'İkinci' Bölüm olmak üzere üç bölümden oluşur. 'Giriş' bölümünde anlatıcı Peterburg'a olan hayranlığını ve sevgisini tüm ayrıntılarıyla dile getirir. Birinci ve ikinci bölümde ise eserin kahramanı Yevgeni'nin başından geçenler anlatılır. Bir başyapıt olan bu eserin 'Giriş' bölümünde şairin Peterburg'a bakış açısı, diğer iki bölümde ise Peterburg'un bir insan üzerindeki acı etkisi aktarılır.

Nekrasov'un '*Hava Hakkında*' adlı eserinde ise Puşkin'in '*Bronz Atlı*'sındaki karanlık Peterburg ve Peterburglular yıllar sonra bir kere daha karşımıza çıkar. Şairin 1858 - 1865 yılları arasında kaleme aldığı ve Peterburg'un yirmi dört saatinin anlatıldığı bu eser, iki bölümden ve birbirinden farklı beş alt başlıktan oluşur. Birinci bölüm 'Sabah Gezintisi' (Utrennyaya progulka), 'Alacakaranlığa Kadar' (Do sumerek), 'Alacakaranlık' (Sumerki) başlıklı alt bölümlerden, ikinci bölüm ise 'Vaftiz Ayazı' (Kreşenskiye morozı), 'Kim İçin Soğuk, Kim İçin Sıcak' (Komu holodno, komu jarko) başlıklı alt bölümlerden oluşur. Ülkede hâkim olan sıkı sansür nedeniyle '*Hava Hakkında*' adını alan bu poema, Peterburg'un sert kışını anlatır. Poemada anlatıcı, Peterburg'un canlı bir portresini çizer ve ilk bölümden son bölüme kadar genel hatlarıyla bu şehirdeki yaşamı anlatır. Sabahın ilk ışıklarından gece alacakaranlığa kadar olan sürede anlatıcının sokaklarda karşılaştığı manzaralar aracılığıyla Peterburg'un havası, fakir insanların zor yaşamları, evleri, azınlık kesimin tüccarları, edebiyat dünyası ve sık sık çıkan yangınlar betimlenerek Nekrasov'un gözünden Peterburg gözler önüne serilir. Eserin kahramanı 'Peterburg'tur.

'*Bronz Atlı*'da, '*Hava Hakkında*'dan farklı olarak Peterburg doğrudan kahraman olarak gözler önüne serilmemiş olsa da şehrin eserdeki varlığı görmezden gelinmeyecek kadar belirgindir. Eser, I. Petro'nun Peterburg'u kurmaya karar vermesinin ve yoktan onu var etmesinin anlatıldığı 'Giriş' bölümüyle başlar. Anlatıcı Peterburg'un mimarisini ve stratejik durumunu şu mısralarla özetler:

*Ve o düşünüyordu:
Buraya bir şehrin temelini atacağız,
Bu yerden kibirli hırçın komşumuz
İsveçlileri tehdit edeceğiz.
Doğa bize nasip etmiş
Burada Avrupa'ya açılan bir pencere açmayı,
Denizin kıyısında sağlam bir bacak olmayı.
Buraya yepyeni dalgalarla,
Hep gemiler misafirliğe gelecek bize,
Ve enginlerde şölenler düzenleyeceğiz.
Yüz yıl geçti ve yeni şehir,
Kuzey ülkelerinin en güzeli ve mucizevisi,
Dumanlı ormanlardan, bataklıklardan
Görkemli, mağrur yükseliyor;
Doğanın kederli üvey oğlu,
Önceden Finli balıkçının,
Tek başına sığ sahillerde*

Meçhul sulara ağımlı attığı yerler.

*Şimdi orada, yeniden canlanmış kıyılarda
Kocaman sağlam sıkışmış
Saraylar ve kuleler var;
Dünyanın dört bir yanından kalabalık gemiler
Zengin iskeleye doğru yüzüyor;
Neva granit giyinmiş;
Köprüler suyun üzerinde asılı kalmışlar;
Ada koyu yeşil bahçelerle
Örtünmüş
Ve küçük başkent önünde,
Silikleşmiş eski Moskova,
Yas içindeki dul bir kadın gibi
Yeni Çariçenin huzurunda. (Puşkin, 1978: 9)*

Peterburg öyle görkemlidir ki Rusya'daki dengeleri değiştirmeyi başarır. O zamana kadar Rus İmparatorluğunun merkezi olan Moskova, neredeyse tüm gücünü yitirmiştir. Anlatıcının 'yas içindeki dul bir kadın' diye adlandırdığı eski başkent şimdi yeni çariçesinin huzurunda tüm ülke gibi eğilmektedir. Yeni çariçe tüm cazibesıyla sadece Rusya'nın değil aynı zamanda tüm dünyanın da dikkatini çekecek güzelliكتedir. Her yerinde saraylar ve kulelerle çevrili şehir Rusya'nın üzerine gücü ve zenginliği simgeleyen bir güneş gibi doğmuştur. Bu dizelerin devamında şair Peterburg'a olan hayranlığını haykırır:

*Seviyorum seni, Petro'nun yarattısı.
Seviyorum senin sert, endamlı görünüşünü,
Neva'nın haşmetli akışını,
Sahil boyu granitlerini,
Senin parmaklıklarının dökme demirden motiflerini.
(...)
Seviyorum senin amansız kışını,
Hareketsiz havanı ve ayazını,
Geniş Neva boyunca koşuşan kızaklarını,
Güllerden parlak yüzlü kızlarını,
Parıltı, gürültünü, balo sohbetlerini,
(...)
Seviyorum, Savaş başkenti,
Senin kalenin dumanını ve göğünün gürleyişini... (Puşkin, 1978: 10)*

Gözlerini dünyaya açtığından beri gördüğü görkemli şehrin etkisi altındadır şair. İlham perisi çoğu kez şehrin görkemiyle şairin kulağına dizelerini fısıldamıştır. Puşkin Peterburg'tan böyle haşmetle bahsederken, Nekrasov'un Peterburg'unun fizyolojik yapısı tamamen farklılık gösterir. Puşkin'in söz

ettiği adete bir tablo gibi güzel ve düzenli resmedilen şehir, aldığı göç ile kozmopolitleşmiş, asilzadelere ait olan sokaklarda sıradan insanlarda yer bulmayı başarmıştır.

*Sokağımızdaki çalışma hayatı:
Tornacının, oymacının, çilingirin,
Eşlik ettiği dehşet konsere,
Başlarlar sabahın çok erken saatlerinde.
Onlara karşılık olarak taş yollardan gürültüler gelir!
Köylü tezgâhtarların vahşi çığlıkları
Ve laternanın keskin uluması,
Borulu delme makinesi ve ordu
Yürüyen askerlerin savaş trampetleriyle birlikte,
Yarı canlı, kan ve pislik içindeki
Dehlerken yorgun beygirlerini,
Ve çirkin yaşlı kadınların kucağındaki
Çocukların ağlama sesleri.
Her şey birleşmiş, inliyor, uğulduyor,
Boğuk ve korkunç gürlüyor,
Sanki zavallı halk için zincirler dövülüyormuşçasına,
Şehir çöküp gitmek istiyormuşçasına. (Nekrasov, 2010: 247)*

Bu iki farklı anlatım, sanatçıların Peterburg'taki kendi yaşantılarının eseridir. Her şairin Peterburg'un sokak tınıları çok büyük farklılıktadır. Bu sesler, Nekrasov'a Puşkin'in kulağına hoş gelen Peterburg namelerinden çok farklı gelmektedir. Nekrasov için sabahın erken saatlerinde duyulan bu sesler, şehri kirleten ve sevimsizleştiren bir özelliktir. Çünkü o bu seslerin ortasında yaşamaktadır. Puşkin'in yaşadığı yıllarda Peterburg sanayileşmeye tam anlamıyla başlamamıştır. Şair, Nekrasov kadar büyük bir curcunanın yaşanmaya başlandığı bu şehri görememiştir. Granitler ve yemyeşil bahçelerle çevrelenmiş, saray ve kulelerle ünlenen Peterburg, gitgide fabrikalarıyla da çekmeye başlar. Nekrasov da işte bu noktada şair olarak bir ilki gerçekleştirir ve estetik değeri olmayan tam tersi kaba ve çirkin bir görünüme sahip sıradan bir fabrika binasına eserinde yer verir:

*Akşam oldu. Uzak varoşlarda,
Kara yılanlar gibi
Dumanlar kıvrılıyor koca bacalardan,
Aralıksız alevlerin yandığı
Kızıl renkli fabrikaların devasa duvarları,
Başkentin etrafını zırhladı. (Nekrasov, 2010: 252)*

Aslına bakılırsa Nekrasov bu mısralarla Peterburg'un fiziksel yapısından çok o fabrikalarda çalışmaya başlayan insanların da Peterburg'ta artık var olmaya başladığını gösterebilmeyi amaçlamıştır. Nekrasov'a göre artık Peterburg, sosyetik olmanın yanı sıra şehir olarak farklı bir boyuta geçmiştir. Artık şehirde var olan hiyerarşiye farklı meslek gurupları da katılmaya başlamış, zengin olmayı başaran sıradan halkta bu şehirde yeni ve güzel bir yer bulmaya başlamıştır. Ancak bu şehirde bir tek Nekrasov için uygun bir yer yoktur. Beş parası olmayan bir asilzade olarak başkentte savrulup

gitmiştir. Genç şair bu nedenle şehirde hâkim olan hiyerarşiyi de eserinde ironik bir şekilde kaleme alır. Eserin ilk bölümünde hikâyesi anlatılan 'Makar'ın defnedilişinin anlatıldığı sırada mezar taşları bu düzenin simgesidir.

Bak: Nerede haç varsa- orada burjuvalar,

Askerler, boş gezen asilzadeler;

Devlet memurların üzerinde büyük bir levha,

Küçük levhanın altında ise öğretmen,

Ne levha ne de haç varsa,

Orada kesin bir uydurmacının mezarı vardır. (Nekrasov, 2010: 241)

Bu şehir, ölüsüne de dirisine de aynı acımasızlıkla yaklaşır. Mısralardaki 'uydurmacı' ise ayrı bir önem arz etmektedir. Nekrasov burada kendisi gibi edebiyatçıları kastetmektedir. Hele onların bu şehirde hiçbir yeri yoktur. Bu eserdeki mezarı aktarılan 'uydurmacı' ise şairin yakın dostu, onun hayatının akışını değiştirip, yardım elini uzatan ünlü eleştirmen V. G. Belinskiy'e (1811-1848) aittir. Bu bilgi de poemanın not kısmında belirtilmiştir.

'Bronz Atlı'ya bakıldığında ise net bir şekilde şehrin acımasız yasası olan hiyerarşiyi eleştiren herhangi bir mısraya rastlanmaz. Ancak eserin ana konusu olan sel felaketinde zarar gören kesimin fakir ve gariban insanlar olması bu durumun en açık örneğidir. Kısıtlı yaşam şartlarına sahip bu insanların doğal bir felaket olan bu sel sularının altında kalma olasılıkları, saraylarda ve malikânelerde kalan insanlara göre daha yüksek bir ihtimaldir. Bu çıkarım da kanımızca Puşkin'in eserindeki zengin ve fakir insanların Peterburg yaşamı hakkında bir fikir vermektedir.

Eserlerde dikkat çeken özelliklerden biri de kahramanlar ve onların hikâyeleridir. Bu kahramanlardan söz ederken ilk değinilmesi gereken bu kişilerin isimleridir. 'Bronz Atlı'nın kahramanı 'Yevgeni', 'Hava Hakkında'nın kahramanı ise 'Makar'dır. Puşkin, Yevgeni'den eserde ayrıntılı bir şekilde, Nekrasov ise 'Makar'dan çok kısa bir şekilde söz eder. 'Bronz Atlı'da karşımıza çıkan Yevgeni sıradan yoksul bir Peterburgludur. Puşkin bu ismi bir sembol olarak kullanmıştır. Şair, daha önce de 'yevgeni' ismini kullanmıştır. Ayrıca bu isim asilzadelere verilen isimlerden biridir. 'Yevgeni' ilk olarak karşımıza şairin 1831 yılında tamamladığı ve başyapıtı sayılan 'Yevgeni Onegin'de çıkar. Eserin kahramanı gösterişli Peterburg'ta yaşayan zengin bir adamdır. Onun hikâyesi aracılığıyla Peterburg'un aydınlık ve gösterişli yüzü aktarılmıştır. 'Bronz Atlı'daki Yevgeni'yle ise fakir bir Peterburglu resmedilir. O Peterburg'un kötü yanları gözler önüne serilir. Puşkin bu ismi yeniden kullanarak, hem Peterburg'un her iki yüzünü de gördüğünü hem de artık kendisinin zihninde de bu şehrin kötüleşmeye başladığını simgeler. 'Bronz Atlı'da 'Yevgeni', muhteşem Peterburg tasvirlerinden sonra, ilk olarak karşımıza şu mısralarla çıkar. Kasım ayıdır ve çok şiddetli bir fırtına vardır. Neva nehri iyice coşmuştur. Dalgaları git gide yükselmektedir.

Bu sırada misafirlikten

Evine dönüyordu genç Yevgeni...

Biz kahramanımıza

Bu isimle sesleneceğiz.

Bu ses çok hoş geliyor kulağa;

Çoktan beri

Kalemim dost onunla./

(...)

*Kahramanımız**Kolomna'da yaşıyor, bir yerde memurluk yapıyor,**Tanıdıklarından kaçıyor ve**Akrabaların ölmesine, geçmişin unutulmasına**Hiç tasarlanmıyor. (Puşkin, 1978: 12)*

İçine kapanık, karamsar, mutsuz, çaresiz ve asosyal olan Yevgeni'nin asilzadeler gibi unutulmamaya layık akrabaları veya geçmişi yoktur. O Peterburg'ta sıradan bir memurdur, ki bu özelliğiyle başta Nekrasov olmak üzere birçok sanatçıya da şehrin adaletsizliğini anlatırken prototip olmayı başaracaktır. O bu şekilde kahraman olacağını bilmeden sadece tek arzusu sevdiği kadın Paraşa'yla evlenmenin hayallerini kurmaktadır. Ancak selin olduğu gece, Paraşa ve annesi sulara kapılıp, ölecek, Yevgeni de tutunduğu tek dalı kaybedecektir. Bu kayıp onu iyiden iyiye sarsar ve aklını yitirmesine neden olur. O denli sarsılır ki başına gelenler için Peterburg'un kurucusu I. Petro'yu suçlar. Ona çok büyük bir öfke besler. En sonunda iyice buhranı artar ve Bronz atın üzerindeki Petro'nun kendisini meydanda kovaladığı zanneder. Artık yarı ölü gibi Peterburg sokaklarında I. Petro'nun bronzdan heykeliyle savaş halinde yaşar gider. Peterburg onu yok etmeyi başarmıştır.

Nekrasov ise, Puşkin kadar kahramanına cömert davranmaz. Sıradan bir Peterburglu olan kahramanına Puşkin gibi bir asilzade ismi vermez, ona sıradan bir köylü adı olan 'Makar' diye hitap eder. '*Hava Hakkında*'nın ilk bölümünde anlatıcı penceresinden sokağa bakarken sabahın erken saatlerinde bir cenaze görür. Kimse bu cenazeye ilgilenmemektedir. Papaz bile tabuta eşlik etmez. Tabut Peterburg'un fakir sakinlerinden Makar'ın cenazesidir. Makar, Yevgeni gibi eşini su baskınında yitirmiştir. Kendisi de soğuk algınlığında hastalanmış ve ölmüştür. Bu her iki kahramanda sevdikleri kadınların ardından yalnızlaşmış ve içine kapanmıştır. Her ikisi de hem ruhsal açıdan hem de fiziki açıdan bir yok oluş yaşamıştır. Bu acılarında sebebi Peterburg'un hem fizyolojik hem de sosyolojik yapısıdır. Her ikisinin de hem sosyal statüsü hem de ekonomik durumu aynıdır ve sonları da acı doludur. Bu başkentin acımasız çarkında bu durumda olan kişilerin aciz ve zavallılığını açık bir şekilde gözler önüne serer. Makar'ın cenazesi yolda ilerlerken bir anda tabutu yere düşer. Nekrasov değersizleştirilmiş Peterburg insanının kaderini sert bir şekilde ifade etmiştir. Puşkin'de aynı değersizliği '*Bronz Atlı*'da Yevgeni'nin deli diye sokaklarda itilip kakıldığını söyleyerek dile getirir. Bu iki Peterburg'lu kahraman da Peterburg'un acımasız çarkında öğütülmüş iki kurbandır. Ancak Yevgeni'den farklı olarak Nekrasov, Makar üzerinden Peterburg insanının farklı acılarını da dile getirir. İlk dikkat çeken Makar'ın ölüm nedenidir. Makar soğuk algınlığından hayatını kaybetmiştir. Bu ölüm şekli soğuk Peterburg ikliminin en belirgin özelliğidir. Anlatıcı eserde bu durumu şu şekilde mısralara döker:

*Her türden tifo, sıtma,**Zatürre – Sırasıyla gelir.**Çamaşırcılar, faytoncular sinekler gibi ölüp gidiyor,**Çocuklar kendi yataklarında donuyor.**Hiçbir Peterburg hastanesinde**Yatak yoktur yüz rubleye. (Nekrasov, 2010: 238)*

Peterburg insanı bu zorluklara alışmıştır. Şehirde her alanda olduğu gibi sağlık hizmetlerinde de maddi imkânı olanlar ve olmayanlar arasında çok büyük bir uçurum vardır. Mısralarda da değinildiği

gibi hastane yatağı 100 rubleden başlamaktadır. Bu fiyat fakir Peterburgluların belki bir yılda bile elde edemeyeceğı bir miktardır. Şehir sağıkta bile hiyerarşisini utanmadan gözetir.

Bu iki eserin ortak özelliklerinden biri de Peterburg için kaçınılmaz bir son olan sel felaketleridir. 'Bronz Atlı' konusu gereğı 1824 yılında gerçekleşen sel felaketini uzun uzadıya anlatır. 'Hava Hakkında'da bu durumdan çok yüzeysel söz edilir. Bilindiğı gibi Peterburg kanallarla doludur ve coğrafi konumu nedeniyle kıyısında bulunduğu Neva, Finlandiya körfezinden gelen rüzgârların etkisiyle, çok sık taşar. Bu fiziki durum Peterburg için sürekli bir tehdit unsuru oluşturur. Özellikle kış aylarında şehirde çok sık su baskınları yaşanır. Peterburg'un tarihi incelendiğinde birçok sel baskımı olmuştur. Ancak bu baskınlardan üç tanesi büyüklüğüyle tarihe geçer. Peterburg'ta yaşanan bu su baskınlarından ilki 1705 yılında I. Petro döneminde, ikincisi 1777 yılında II. Yekaterina döneminde ve diğeri 1824 yılında I. Aleksandr döneminde gerçekleşir ve bu baskınlarda suların 3,5 metrenin üzerine çıktığı ve çok sayıda insanın öldüğü kayıtlara geçmiştir. (Avseyenko, 1903: 25-137)

'Hava Hakkında' adlı poemada yukarıda da vurguladığımız gibi Peterburg'un fiziksel konumundan dolayı yaşanan bu sel felaketlerinden birinden çok yüzeysel olarak söz edilir. Őiirin ilk mısralarında sadece suların halkta uyandırdığı huzursuzluk dile getirir.

Tüm başkent dua ediyor,

Neva yakasına geri çekilse diye,

Ve büyük felaket geçiyor-

Yavaş yavaş sular iniyor. (Nekrasov, 2010: 227-238)

Bu mısralar halkın su baskınlarından ne denli etkilendiğinin ve korktuğunun en güzel örneğidir. Bu eserde 'Bronz Atlı'dan farklı olarak Peterburg için en az su baskınları kadar tehlikeli ve yaygın olan yangınlardan da söz edilir. Şehirde neredeyse her gece çıkan yangınlar ve bu yangınlarda hayatını kaybeden insanlar gözler önüne serilir. Gece bir köşede sızmış birinin elinden düşen sigarası veya söndürülmeyi unutulmuş bir mum fakir Peterbuglunun sonu olmayı başarabilir. Makar'da eşini böyle bir yangında yitirmiştir. Görüldüğü gibi şehir hem fiziki hem de sosyal yapısıyla fakir insanlara eziyet etmektedir.

Rusya'nın kuşak farkıyla en önemli şairlerinden olan Puşkin ve Nekrasov'un Peterburg'ta yaşamları her ne kadar farklı geçmiş olsa da 'Bronz Atlı' ve 'Hava Hakkında' adlı eserlerindeki şehir imgesinde yolları keşişmiş olur. Puşkin ailesinden miras kalan ayrıcalıkla Peterburg'ta çok görkemli bir yaşam sürmüştür. Nekrasov ise cebinde beş kuruşu yokken geldiğı, sokaklarda kalmak zorunda olduğı bu şehrin yıllar sonra edebiyat dünyasının otoritelerinden biri olmayı başarmıştır. Ancak o ilk günkü Peterburg'u hiç unutmamış, üzerine basa basa onu bir bataklığa benzetmiştir. İki şair işte tam da bu bataklığın kıyılarından okurlarına Peterburg'un hem fiziksel hem de sosyal yapısını gözler önüne sererek eserler arasında olan kırk yılda aslında Peterburg'taki yaşamın belli sınıftaki insanlar için hiç değişmediğini gözler önüne sererler. Eserlerdeki Peterburg imgesinde bakıldığında karşıma karanlık, soğuk, mutsuz ve hastalıklı bir şehir ve bu şehirde yaşam mücadelesi veren zavallı insanlar çıkar. Küçük hayalleri olan, mutluluğı küçük şeylerde arayan bu insanlar, Peterburg şehrinin arka sokaklarında kendilerine yer bulabilmeyi başarmış sıradan insanlardır. Şehirde hâkim olan düzen ve imkanlar dahilinde bu zavallı insanlar değersizleştirilmişlerdir. Bu acımasız şehirde ne barınak ne de sağık açısından hükümetten hiçbir destek görememiş, şairin de dediğı gibi bataklık içerisinde batıp gitmişlerdir. Her iki şair de eserlerinde acımasız olan bu şehri ve onun yasalarını açıkça gözler önüne sererek XIX.yy Rus edebiyatında şehir imgesine bu şekilde dikkat çeker.

Kaynakça

- Avseyenko, V. G. (1903). İstoriya goroda S. Peterburga v litsah i kartinah 1703-1903. S. Peterburgskaya gorodskaya дума.,.
- Bryusov, V. Ya. (2014). Statyi i retsenzii: Dalekiye i blizkiye. Sobraniye soçineniy v semi tomah. Tom VI.. Direkt-Media.
- Çetin, R. M. (2015). 'I. Petro'nun Şaheseri :Petersburg'. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt:3, Sayı:6.
- Lahostski, K. P. (1964). Aleksandr Sergeyeviç Puşkin: Biografiya. İzd. Prosveşeniye.
- Lunaçarski, A. V. (1963). Russkaya literatura sobraniye soçineniy v vosmi tomah, Tom I.. Hudojestvennaya literatura.
- Nekrasov, N. A. (2010.) Sobraniye soçineniy v semi tomah. Tom I.. Knijny klub knigovek.
- Nekrasov, N. A. (2012). Jizn i pohojdeniya Tihona Trostnikova. Direkt-Media.
- Puşkin, A. S. (1823). Yevgeni Onegin. Public Domain.
- Puşkin, A. S. (1956). Sobraniye soçineniy v 10 tomah. Stihotvereniye 1826-1836. Tom II.. Pod Red.: D.D. Blagogo, C. M. Bodni, V.V. Vinograda, Yu. G. Oksmana. Gasudarstvennoye İzd. Hudojestvennoy literaturı.
- Puşkin, A. S. (1978). Meynyı vsadnik, İzdaniye podgotovil: N.V. İzmailov. İzdatelsvo 'Nauka'.
- Yakuşin, N.İ. (2012). N.A. Nekrasov v jizni i tvorçestve. Russkoye slovo.